

25. maja 1868 šole vladale, ima svoje korenine že v dobi cesarice Marije Terezije; kajti že njena postava, dné 13. oktobra 1770 dana, izreka, da spadajo „šole med zgol državne stvari“. Na podlagi tega načela, ki ga gotovo niso kat. duhovniki, ampak „prosti zidarji“, kakor n. pr. minister Kaunitz, sicer blagi cesarici nasvetovali, je bila po mnogih poskušnjah in prenaredbah slednjič l. 1805 izdelana tako imenovana „politiška šolska ustava za nemške šole (politische Schulverfassung für deutsche Schulen)“. Po tej postavi je bil osnovan najviši c. kr. dvorski šolski svet v Beču (k. k. Studien-Hofkommission), ki je polnooblastno in samovoljno vladal vse šolstvo po cisaljtanskih avstrijskih deželah. Edina ta — ne cerkvena — ampak državna gospôska je odločevala ves načrt poučevanja, posamne predmete in šolske ure, za nje odločene, način njih prednašanja, knjige za poduk edino pripuščene, in tudi načrt za izobraženje šolskih pripravnikov. Edina ta gospôska s sebi podredjenimi guberniji — sedanjimi namestijami — je v rokah imela vse nadzorovanje šol, in duhovniki, ki so se ga vdeleževali, so delali ne kot cerkveni, ampak kot državni opravniki, po načinu in v mejah, po državni postavi na tanjko določenih, na katero so bili enako navezani, kakor sedanji nadzorniki na sedanjo šolsko postavo. Ako je bilo torej poučevanje pomajkljivo, kdo je bil tega kriv? mar duhovniki, kakor liberalci trdijo, ali ne veliko več vlada sama? —

In gorjé duhovniku, ki bi se bil zoper to postavo pregrešil! Kdor se hoče prepričati o resnici teh besed, naj samo le bere naše časnike iz prejšnjih let, ali naj pregleda uradno odpisovanje šolo zadevajoče, kakor se po škofijskih arhivih nahaja, in se bode prepričal, koliko natočevanja, da ne rečem preganjanja so pretrpeti morali kanoniki, dekani in župniki, z nadzorništvom šol pooblaščenih, ako so si prizadevali v kljub tem postavam modrejša in bolj narodna načela v šolsko poučevanje vpeljati.

In če so se v novejši dôbi — vendar še pred letom 1868 — začele bolj pripravne in bolj narodne knjige v ljudske šole vpeljevati, ali jih niso večidel duhovni nadzorniki nasvetovali in po večem tudi njih izdelanje preskrbeli? Zlasti kar zadeva ljudske šole na slovenskem Štirnskem, ali nam vé kdo moža imenovati, kateri bi imel za vpeljanje narodnega šolstva več zaslug, kakor pokojni knez in vladika Slomšek, ta naj-sijajnejša zvezda ljudske omike na obnebbi slovenskem. Pred seboj imamo vse njegovo obširno odpisovanje in dopisovanje do ministerstva v šolskih zadevah, iz kojega spoznamo njegovo pogumno borbo zoper prejšno nenarodno šolsko ustanovo. In vendar liberalni Slovenci Slomškovega imena nikdar več ne imenujejo. „Narod“ pogosto našteva možé za našo domovino

zaslužene n. pr. Vodnika, Prešerna, Levstika, Striterja, Jurčiča itd.; edini Slomšek ni več vreden, da bi imenovan bil med probuditelji in dobrotniki slovenskega naroda, in možém, ki v rokah imajo matico za njegov spominček pripravljeno, se tudi nikakor ne mudi s tem spomenikom! Zakaj tudi? Vsaj knez in škof Slomšek ni bil liberalce, ampak skoz in skoz mož katoliški in apostoljski, in prav zato ne najde milosti v očeh naših slovenskih liberalceev. Mislimo, da to edino znamenje zadosti jasno kaže, ali so možje stranke „Narodove“ vredni in sposobni, da si jih verni slovenski narod izvoli za svoje voditelje.

Da se do šolskih postav povrnemo, vprašamo „Narod“, ki se tako ponosno branitelja nove šolske postave proslavlja: kako je neki to, da se še prejšnjih šolskih postav nikoli ni dotaknil? da svojim bralcem še nikoli odkrite resnice ni povedal, kdo je bil gospod in voditelj ljudskih šol pred l. 1868? in kateri možje so bili skoro edini, ki so se borili z nemškutarskim šolstvom in pod gomilo neprijaznih postav vrdevali narodno iskrico, da ni popolnoma ugasnila? Naj hitreje nam „Narod“ zopet poreče, da se mu nevredno zdi, s takim „lističem“, kakor je „Gospodar“, se pečati. Zares; ni ležejšega odgovora memo tega. „Gospodar“ pa je sklenil, tega visokega gospoda, ki s toliko zaničljivostjo iz visočine svoje domnevne učenosti na nizkost „Gospodarjevo“ gleda, s svojim „pravnim“ šilom tako dolgo zbadati, da ga bode slednjič prisilil, tudi v verskih in cerkvenih zadevah liberalno šemo raz obličja djati in svoja načela razodeti.

Gospodarske stvari.

Prvi občni zbor delničarjev zavarovalne banke „Slovenije“ v Ljubljani
dne 29. maja.

Zbralo se je bilo v čitalnični dvorani kakih 75 delničarjev, med katerimi je bila blizo tretjina, ne pa, kakor „Nar.“ poročevalec pravi, „dve tretjini“ duhovnikov. Zastopanih bilo je nad 2300 delnic, lahko bi jih pa bilo še več, ko bi mnogi gg. delničarji ne bili spregledali §. 24. pravil, kateri veleva, da se morajo akcije najmanje 6 dni pred občnim zborom pri bankini blagajnici položiti. —

Predsedoval je svetli knez Salm-Reiferscheid, v slovenskih razpravah ga pa nadomestoval podpredsednik, g. dr. Costa. Kot zapisnikar je fungiral prvokrat dr. Munda, ki je bil v predpoldanski seji opravilnega sveta izvoljen za „pravnega svetovalca“ bankinega, kar je vlada zapovedala, ker pravila o tej službi govore. Po odstopu Konška, ki je pri vladi zdaj zopet to stvar sprožil, si je banka prihranjevala strošek za

to službo, ker posebnega pravdoznanca treba ni, ko sedijo v opravljenem svetu trije doktorji prava.

Ko so škrutinatorji iz oddanih izkaznic (legitimacij) imenik glasilcev in število glasov pri vsakem določili, se prične zborovanje. G. podpredsednik bere najpred slovensko, potem pa nemško poročilo o stanju društva. Iz poročila povzamemo naslednje važnejše stvari. Ko je bilo nad potrebno število delnic podpisanih, je bila firma (ime) banke 27. julija 1872 pri kupčijski oblastnji vknjižena. Do obč. zbora se je oddalo 3609 medčasnih listov na delnice po kurzu 85% in sicer 3144 listov s 40 procentnim vplačilom (68 gld.), 465 listov pa al pari, t. j. po 85 gld. Svoje delovanje in seer z oddelkom zavarovanja proti ognju začela je banka 21. sept. 1872. Podružnice je napravila v Pragi, na Dunaju, v Gradcu in Trstu. Z dovoljenjem kr. ogersk. ministerstva od dne 26. febr. t. l. sme banka svoje delovanje tudi na dežele ogerske krone raztegniti, ter je vsled tega ustanovila v Pešti podružnico, ki dobro napreduje, za trojedno kraljevino bode podružnica v Zagrebu, za kar je že vse uravnano. Banka je kupila v Ljubljani 2 hiši, eno z dvema nadstropji v „Zvezdi“ za 31.000 gl., v kateri ima odslej svojo pisarnico, drugo blizu železnice za 10.000 gld.

V oddelku za ogenj je do 29. maja izdanih bilo 5928 polic (zagotovil), vrednost zavarovanih reči znaša vkupej: 24.067.055 gld.; ker je pa za 12.396.548 gld. reči retrocediranih ali oddanih drugim zavarovalnicam, je pri „Sloveniji“ do tega dne zavarovanih stvari za 11.670.507 gld. vrednosti. Čiste zavarovnine (premi) ostalo je banki po odštetem znesku za pozavarovanje pri drugih društvih in za druge stroške: 159.292 gld. 85 kr., kar je pri tolikem nasprotju, ki ga naša banka povsod ima, zares prav lep vspeh. Odškodnine vsled požarov je dozdej prav malo trpela, namreč le 4022 gld.

V oddelku zavarovanja med živimi je dozdej izdanih 769 zagotovil (polic): 411 na smrt, 7 na doživek, 33 na pogrebne stroške, 318 na združenje (asociacijo) več oseb skupaj, katerim se množijo obresti in kapital toliko bolj, kolikor več družbenikov odmrje. Zavarovani znesek v tem oddelku znaša 430.640 gld. — Takošno je stanje bankino bilo do 29. maja t. l. Naj temu še pristavimo, kar je vodstvo bankino razglasilo v „Novicah“ dne 28. maja deležnikom zavarovalnice v pomirjenju. „Nasproti hudobno raztrošenim govoricam in v popolno pomirjenje delničarjev in zavarovancev zamoremo zatrditi, da naša banka po zadnjih dogodbah na Dunajski borzi ni prav nič zadeta, ker nima borznih papirjev niti v posesti niti v zastavi, ampak vsa njena gotovina je naložena pri tacihih eskomptnih zavodih in hralnicah, katerih omenjene dogodbe zadele niso.“ —

Po predlogu g. dra. Jan. Bleiweisa izrekel je zbor zahvalo in zaupnico predsedništvu za previdno in marljivo delovanje. Potem izreka

g. govornik banki v korist nektere želje do popolnjenega opravljenega sveta, da se namreč prav varčno ravna, zanesljivi agenti pridobijo, uradniki pri banki uravnajo, ter se jih rajši manj postavi, tem pa boljša plača da, draživci pa odpravijo. Oglasil se je bil tudi g. dr. Vošnjak pritrjevaje željam predgovornika in odkrivaje svoje posebne želje, posebno zastran tega, da bi se poročati moralo vsaj v obče tudi o stroških bankinih, o kterih misli, da so jako veliki.

G. dr. Costa odgovarja, da se za ta izredni obč. zbor pobot (bilanca) napravil ni, ker je čas za to po pravilih še le o prvem rednem zboru, ki bo de meseca majnika prihodnje leto. (Naj opomnimo bralcem, da je za sestavljenje pobota najmanje 2 meseca dni neprestanega dela potreba.) Gledé stroškov pa dokaže, da se je g. Vošnjak za kakih 35.000 gld. zmotil, da torej niso toliki, kakor je slišal praviti. — Na poslednjo željo Vošnjakovo pa, da bi namreč pri banki ne bilo političnega strankovanja in da se bankinim uradnikom ne spodobi zaupnic po novinah razglaševati, je g. dr. Costa kratko, a prav dobro dra. Vošnjaka zavrnil, rekoč, da imajo govoriti pri banki le delničarji, ne pa ta ali ona stranka.

Kdor bankine zadeve na tanko pozna, ve tudi, da je le pri dr. Costovih nasprotnikih grdo in pogubivno strankarstvo, ter se le čudi nezaslišani predrznosti, s katero ti ljudje proti dru. Costi ščuvajo, ko vendar sami vedó, da bi jih dr. Costa lahko v vsej nagoti pred svetom pokazal, ko bi bil enako nesramen kakor so njegovi nasprotniki, ki delajo v „Narodu“ poštenjakom mačkinjo muziko. — Kar pa zaupnico uradnikov zadeva, rečemo le to, da ni g. dr. Costa kriv, ako se le njemu izmed vseh ravnateljev banke od možev, ki poslovanje natanko poznajo, zaupnica javno izreka. Zaupanje je stvar, ki se mora zaslužiti, vsiliti se pa ne da. Čudimo se, da g. dr. Vošnjak ni zabavljaj občenemu zboru tisk. društva v Mariboru, ki je tudi g. dru. Costi z navdušenjem soglasno zaupnico izrekel! Svet ravno več ve, kakor je dru. Vošnjaku in nekterim njegovih privržencev drago.

V opravljeni svet so bili namesto peterih gospodov, ki so kot e. k. uradniki izstopiti bili primorani, in namesto Konška, ki je sam izstopiti moral, naslednji gospodje izvoljeni: Dr. Kar Bleiweis, primar dež. bolnišnice v Ljubljani, Fr. Mikuš, župnik v Brežicah, Mih. Pakič, trgovec, Fr. Solmajer, družbe kmet. odbornik, Fr. Sovan, ml., trgovec — vsi s 1981 glasovi; Iv. Vilhar, posestnik v Ljubljani z 2303 glasovi. — Namestniki: A. Jeglič, dež. ročunovodja v Gorici, Jož. Kušar, posest. in trgovec v Ljublj., M. Staré, posest. v Mengšu — vsi z več kot 2000 glasovi.

Predglednika računov: A. Kremžar, oskrbnik dež. bolnišnice, in Fr. Ravnikar, dež. blagajnik, oba z več kot 1800 glasovi. Njuna

namestnika: Fr. Potočnik, c. k. stavbeni svètnik in Hugo Turk, trgovec. — Druge glasove (od nekaj nad 300 do nad 200) so dobili gg. Mat. Žvanut, Fr. Rapoc, Pet. Graseli, dr. Moše in dr. Pavlič. Za g. Iv. Vilharja je tudi ta stranka glasovala.

Med škrutinovanjem, ki je blizo 2 uri trpelo, stavljal je g. dr. Kar. Bleiweis resolucijo, ki je bila z ogromno večino glasov sprejeta, da bi v prihodnje večina opravičnih svetovalcev banke jemala se iz ljubljanskih delničarjev, ker je banki na korist, da se opravični svèt večkrat skliče ter imajo svetovalci prilike natančno podučiti se o stanju posla, kar je le (?) v Ljubljani stanujočim mogoče. — Preč. g. kanonik Urh iz Ljubljane vpraša, zakaj da ni opravični svèt poprave §. 36. občenemu zboru predložil. Ta § namreč določuje v njenim svetovalcem, kadar morajo v Ljubljano k sejám, od milice 1 gld. popotnine in znamko nazočnosti v vrednosti 10 gld., kar je blizo tudi pri vseh drugih bankah. — G. podpredsednik odvráča, da se je res v naglosti, s katero se je občni zbor mesec poprej v opravičnem svètu moral določiti, na to pozabilo, da bo pa prihodnjemu občenemu zboru stvar se predložila. — Vrednik „Gospodarja“ je še pristavil, da se je o tem že pred poldne v opravičnem svètu pogovarjalo ter soglasna želja izrekla, da se v tej kakor v vseh drugih rečeh prav varčno ravna, da se je pa sklepanje odložilo na prihodnjo sejo opr. svèta, v kateri bodo nazočili tudi novi opravični svetovalci. — Tako se je v lepem redu vse vršilo in upamo, da bode banka do prihodnjega občnega zbora na leta dni mirno in uspešno delovati zamogla. Na večer je bila po prizadevanju nekterih gospodov bankinih uradnikov prav ljuba veselica v čitalnični gostilnici, ter so posebno čitalnični pevci občno veselost po izvrstnem petju vzbujali.

O govedarstvu.

(Poduk v ljutomerski kmetijski šoli.)

Tele, še le zagledavši beli dan, ima v gobci in žrelu veliko žlema. Da se ne vleče teletu po črevah, daj mu v prah stolčene soli noževo šilino (špico) na jezik, da mu sol žlem razpusti in ga izbrusi.

Mnogokrat pogine temu ali ovemu gospodarju lepo tele, ker se je zapeklo v njem govno (blato), ali pa zato, ker je začelo liti od njega. Preprosti narod pa dolži zarad take nesreče čarovnice (copernice) in čim starejše so ženice, tim pred so krive! A, dragi kmetovalec! vse to so ukoreninjene stare bedarije med narodom že od nekedaj, katere morejo odpraviti le dobre narodne šole. —

Tele, ki se je povrglo, ima po črevah smolasto reč. Zato pa je mila natora že preskrbela tudi tem mladičem take hrane, katera ima ravno zadosti solne kisline v sebi, da v pravej meri

pospešuje iztrebljevanje omenjenega govna. In ta hrana je — prvo mleko, ki že po svoji rujavi barvi kaže, da je v njem ona žledčeva kislina. Ako bi torej tele ne dobilo tega prvega mleka, bi se ne mogel lahko izločevati smolnati žlem iz njega. Ker se žlem jako črev drži, je večkrat prav to krivo, da se blato v teletu zapre. Resno je, da imamo recept tudi zoper to bolezen; toda tele, ki je še jako občutljivo, se težko ozdravi z umetnimi zdravili. Gospodarji! najboljši recept bode to, da zapodite dekle iz hleva, ako je prišla teletu krast one najboljše narurne hrane. Bôsa je, kar pravijo, da se prvo mleko v teletu sesede ali vsiri (!), ampak le ženskam ugaja sir, ki ga napravljajo iz tega mleka teletu na krivico!

Zizna teleta nadleguje tudi hitrica — lije od njih. Proti hitrici telečji imaš ta-le recept: Zmešaj 5 do 10 granov opija, $\frac{1}{2}$ do 1 lota krede in vse to z enim jajčnim rumenjacom. Ako vsega tega nemaš, dajaj teletu surova jajca z lupino vred. Ti dve zdravili ste za še sesajoča teleta. Za odstavljance pa je to-le: $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ lota rabarbarovih korenin, $\frac{1}{2}$ lota cimeta in 2 lota krede. Vse to zmešaj s tremi rumenjaki jajčnimi in dajaj teletu 3krat na dan vselej 3. del od tretjinke vsega tega. Ako pa tega nemaš, velja tudi juha prežgane moke. Glej, vsega tega ti ne bode treba, ako pustiš teletu natorno pravico. Mleko pa le tačas vzemi in ga tudi moraš vzeti teletu, ko ni moglo vsega pozizati, sicer bi kravi začelo vime otekati, in tako zaostalo gujilo mleko bi gotovo škodovalo tudi teletu. Naj ti bode mar, dragi gospodar! da se prepričaš, je li dekla do čistega in o pravem času pomolzla kravo! Oteklo vime ozdravlja se po tem-le receptu: Razpusti 1 lot svinčenega sladkorja (cukra) v bokalu kamilčnega čaja, s to mlačno tekočino umivaj vime. Ako pa je vime trdo, naredi si to-le mazilo: Skuhaj v 12 lotih deževnice 4 lote mijla (žajfe), in ko je to še toplo, deni noter 1 lot pepelike (potašeljna) in 2 lota trpentinovega olja, pa vse zmešaj.

Dopisi.

Od sv. Jurja ra Šavnici. Kat. polit. društvo naše je 22. maja prav sijajni zbor imelo. Vdeležilo se ga je vkljub slabemu vremenu prav mnogo vrlih rodoljubov. Zbor je pričel predsednik z prav jedrnim govorom o važnosti zborovanja v sedajnem času. Za njim govoril je g. J. L., nadučitelj v Ljutomeru, o novi meri in vagi tako razumljivo in praktično, da ga je bilo poslušati veselje. Gosp. B. P. učitelj v Ljutomeru, je govoril o živinoreji in pokazal, katero pleme bi bilo posebno priporočati za naš kraj in kako ravnati, da se vpelje. Priserčna hvala blagima gospodoma za podučilne besede! Naj bi še večkrat v naše društvo prišla in nam pomagala pridne naše rojake, ki so bistrega uma in blagega srca, podučevati v raznih rečeh, ktere tudi kmet vedeti mora. Konečno še nektère be-